



Svmma Juris Canonici

Comprehensa Tribus Partibus In Qva Distincte Et Svccincte Explicantur,
quæ ad personas, negotia, & iudicia Ecclesiastica ex Canonum præscripto,
pertinent

Ivrisdictione Ecclesiasticâ, & Iudiciis

Strein, Johann

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Titulus VII. De exceptionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61847](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61847)

Imò per se tenetur advocatus in magna necessitate patrocinari gratis pauperi iuxta S. Tho. & alior. DD. *decisionem apud Silv. v. advocatus n. 11.*

Dub. 14. An sola rei confessio sufficiat ad condemnationem in criminibus.

R. Non sufficere l. 1. Divus 17. ff. de *question. Divus Severus* rescripsit, confessiones reorum pro exploratis facinoribus haberi non oportere, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat. Unde consequitur, si quis fateatur furtum, homicidium, adulterium, aut quodlibet aliud delictum ex hac sola confessione sententiam capitalem ferri non posse. *c. significasti. 5. de adul. & stupro.* Fieri enim potest, ut vel metu tormentorum, quæ severus Iudex comminatur, vel tædio vitæ, vel impatientia tormentorum, vel alia qualibet ex causa fateatur. *l. Non tantum. ff. de appellat. l. 1. ff. de question.* Quamobrem pe-

riculo sæ plenum opus alicuius est sententia condemnatoria, ad quam sola rei confessio Iudicem permovet. *Bald. & Iacobin. in l. qui servum. 20. ff. de interrogat. action. Hippol. in l. 1. §. praterea. ff. ad leg. Cornel. de sicar. ubi ait. Ei, qui se fatetur hominem veneno necasse, credendum non esse, cum verum & falsum esse possit. Et Boerius Decis. 164. cum Ulpiano.* Ei, qui in possessione servitutis constitutus est, etiam invito succurrit: quantum magis igitur subveniendum homini per errorem mentis perire volenti? *v. Farinac. q. 2. num. 13. Mascard. de probat. Conclus. 830. Menoch. Casu 268. Baiard. in Annot. Iul. Clari. q. 55. n. 22. Torreblanca. 3. Demonol. c. 19. n. 28. & Zangerum. Tr. de tortur. c. 5. ubi pluribus explicat, quot, & quæ necessario requirantur, ut homini de se confitenti flagitium fides tribui possit, & sententia condemnatoria pronunciari.*

TITVLVS VII.

De Exceptionibus.

Reum pro tribunali stantem vidimus, interrogationibus, probationibus instrumentis, & questionibus malè pulsarum, equuleo insuper, fidiculis aliisque tormentis exanimatum, usque adeò, ut fractus & deficiens sui ipsius innocentiam miser prodigeret: superest, ut

armis contra adversarium suum, clypeo, & telis muniamus. Ea sunt exceptiones, dilatoriæ aut peremptoriæ, de quibus compendiosè agemus.

* *

p 2

§. 1.

§. I.

Quid Exceptio, & quotuplex.

I. Exceptio nomen generatim acceptum, quamlibet defensionem comprehendit. *l. Defensiones II. C. eod.* propriè verò eam tantum, quæ reus ad excludendam actionem uiuit. *l. 2. & l. Antepen. ff. eod.* Vnde qui simpliciter negat, non dicitur excipere. *Bald. & Felin. ff. eod.*

Definitur à Iurisperitis exclusio, quæ actioni cuiusque rei apponitur, ad excludendum id, quod in intentionem, condemnationem ve deductum est. *l. 2. ff. de except.* Aut si mavis est conditio (nam conditionaliter olim reus exceptiones proponebat) quæ modò eximit reum damnatum, modò minuit damnationem. *l. exceptio 22. ff. eod.* Sed hæc uni tantum generi, id est, peremptoriis tantum exceptionibus conveniunt, cum de dilatoriis quoque nobis agendum sit. Quocirca melius ita definiens. *Exceptio est defensio qua certis, & iustis ex causis auxilium reo tribuitur aduersus intentionem actoris. l. 4. V. integras defensiones l. siquidem 9. l. Antepenult. Cod. eod.* Aliquibus sufficere videtur breuiloqua hæc: *Exceptio est actionis, vel intentionis actoris exclusio.* Ut comprehendat dilatorias nomen exclusionis in largiori sensu accipiendum est. *V. Esenbec. l. 4. ff. Tit. l. n. 3. Vallens. l. 2. Tit. 25. Treutler. Disp. 26. n. 1.*

II. Exceptionum genera plura sunt. Nam *Primo* diuiditur in eam, quæ

est facti, seu intentionis, & eam, quæ iuris est. Exceptio facti seu intentionis est, quæ actoris nullo iure agentis intentionem excludit. v. gr. clerici, qui ad iudicem secularem trahitur: illius item, qui ex mutuo agit, cum nunquam dederit mutuum, vel si dedit, iam pridem exolutum est. Exceptio iuris est, quæ actoris ius excludit, ut si petat, quod nullo iure debetur, v. gr. quod vi aut metu graui in virum constantem cadente promissum est. *c. Cuius dilectus de his, qua vi metusue causa.*

Secundo diuiditur in dilatoriam seu temporalem, & peremptoriam, seu perpetuam. *l. 2. §. ult. & l. 2. ff. hoc. Tit. §. appellantur Institution. eodem.* Dilatorias sunt, quæ principale negotium, eiusque cognitionem, & iudicium ad tempus differunt, neque omnem actionem extinguunt: ac proinde actor illas evitare potest. *dis. l. 3. §. ult.* Talis est pacti conventi, ne intra quinquennium agatur, quo tempore finito non impeditur actor rem exequi. Perpetuæ sunt, & peremptoriæ, quæ agentibus semper obsistunt, & semper rem de qua agitur peritunt, qualis est exceptio doli mali, & pacti conventi, ne omnino pecunia peteretur. *V. Inst. de exceptionib. Maranta Par. 6. Tit. n. 11.*

Tertio diuiditur ratione termini, vel obiecti sui. Aliæ enim personam iudicis ut incompetentis, aliæ actoris, qui sit criminiosus, excommunicatus, minor 25. annis, & alia procuratoris, qui sit mutus, surdus, mente captus: aliæ rei conuentæ qualitatem respiciunt, ut si queratur actor, se spo-

se spoliatum esse, & idcirco restituendum prius, antequam iudicio agatur. Alia denique ex causa & actionis conditione, ex loco, tempore, aliisque circumstantiis sumuntur, ut si libellus sit obscurus, si citatio tempore feriarum fiat, aut ad minimè securum locum instituat. *6. Pastoralis. 4. de except.*

Quarto dividitur in emergentes, & incidentes. Emergentes dicuntur quibus processus ante, vel post litis contestationem retardetur, aut suspendatur, quales sunt exceptio incompetentiæ, præventionis, recusati iudicis, termini angustii, feriarum, legitimationis personarum, exceptio contra testes non admittendos. & incidentes vocantur, quæ vel ipsam substantiam petitionis, & actionis intentatæ duntaxat, vel ipsam substantiam actionis, & processum simul concernunt. Ipsam substantiam actionis concernunt exceptiones peremptoria, puta, inhabilitatis, pacti, de non perendo, solutionis, compensationis, consanguinitatis, & similes. Ipsam substantiam actionis, & processum simul respiciunt exceptiones omnes litis finitæ, cuiusmodi est exceptio rei iudicatæ, transactionis, iuramenti, præscriptionis, & alia similes.

Quinto possunt ratione formæ dividi in iustas, & iniustas, frivolas, & præposteratas. *Instit. de replicat. l. 3. l. pen. C. de except. V. Vesenbec. in expos. tit. de except. l. 44. ff. ubi n. 9.* notat exemptio neshodie nulla certorum verborum forma constare, sed quibuscunque

verbis, vel etiam scripto ad libitum uniuscuiusque proponi. *Ostiens. in Rubr. de Except. Vallens. lo. cit. Lancel. l. 3. Tit. 5. A. 20 in sum. l. 8. n. 35.*

S. 2.

De tempore, & modo proponendi Exceptiones.

I. PRIMA, & maximè necessaria contra iudicem exceptio est: quia litigare coram Iudice incompetente est litigare coram homine privato, qui ius dicendi non habet potestatem. *l. 2. ff. de off. procons. ac proinde initio statim, utpote fori declinatoria proponenda est. l. ult. & ibi Bart. C. de except. Bald. in l. fin. C. de iudic. Archid. ac. in c. Nullus 4. q. 4. Angel. in l. sed et si suscepit. ff. eod. Covarr. lib. pract. Q. 6. 26. n. 2. Surdus Consil. 204.* Quod si reus hac neglecta quacunq; alia exceptione usus fuerit, in iudicem incompetentem consensisse videbitur & negligere suspensionis causam, nec poterit ad hanc defensionem redire *arg. di. legis. Sed et si suscepit. ff. de iud. specul. in Tit. de except. §. Viso. V. Porro. Bart. in l. fin. C. de except. Castro in l. exceptionem col. fin. C. de prob. Pacian. l. 2. de probat. c. 45. num. 14. & 16.* Competit igitur exceptio hæc reo, quando apud eum magistratum, apud quem conveniri non debet, agitur. *l. pen. & ult. C. de except. Lancel. in Tr. de off. pratoris. Maranta Par. 4. p. 103.* Actor enim sequitur forum rei, non reus forum actoris. *l. 2. C. de iuris d. l. fin. C. ubi in rem actio. Pract. Ferrar. pag. 71.*

P 3

Est

Est autem notatu dignum, non eo valere declinatoriam hanc exceptionem, ut Ordinarium Iudicem quantumvis suspectum removere omnino queat, sed illi cum causa exigit, alius adiungendus est. *Auth. si vero contigerit, C. de iudic.* E contra delegatus recusari simpliciter potest, de qua re egimus supra Tit. 2. §. 2.

II. Proxima huic, & cognata est exceptio laudationis. Nam qui actio ne reali pulsatur, auctorem suum sibi de evictione obligatum laudare, seu nominare potest, ut ei lis denunciatur, voceturque ad reum defendendum. *l. emptori 28. & ibi DD. C. de evict. l. 1. C. ubi in rem actio. Glo. in l. locum. §. 1. ff. de tabul. exhib.* Hoc reus cum facit, declinare iudicium dicitur. *Maranta Par. 6. de iudic. membr. 6. de nom. Auct. num. 2.* quia hoc agit, ut liti eximatur, & alius causam defendat. Quod admittere oportet, si laudatus & nominatus se ad defendendum, & respondendum offerat.

Nam invitus defendere non cogitur. *Paulus Castr. cum Guil. de Cun. in l. 1. num. 3. C. ubi in rem actio exerc. deb.* ideoque, si in termino præfixo non compareat, reus, qui nominavit eum, ab instantia iudicii non absolvetur. Proponenda igitur hæc exceptio est, antequam lis contestetur ad exemplum declinatoriæ exceptionis. Nihil obstat tamen, quominus etiam post iudicium inceptum ante conclusionem in causa, vel post sententiam in iudicio appellationis proponi possit ad effectum, ut auctor liti motæ assistat, causamque defendat:

quo in eventu non est de declinatoria, sed peremptoria exceptio. *Covarr. l. 3. Variar. cap. 17. nu. 8. & l. pract. qq. c. 33. n. 2. 8. Maranta l. cit.*

In aliis quoque actionibus exceptio hæc servire potest, ut si mandatarius, vel Oeconomus de damno dato in rebus sibi commissis apud Iudicem conveniatur. Hi enim cum non suo sed alieno nomine egerint, in eos, à quibus mandatum, vel curam acceperunt, commodè derivare indictmentem queunt. sicutiam *Graves. docet Consil. 978.* denunciationem locatori faciendam à conductore, quando in fructibus percipiendis, vel alio modo in feudo conducto controversiam patitur. *V. Barbos. in c. Pastoralis. hoc Tit. & in Prætermisso eodem. Damhaud. in Pract. c. 32.*

III. Exceptiones dilatoriæ, non tamen fori declinatoriæ regulariter ante litis contestationem, & terminum à Iudice præfixum proponendæ sunt. *c. Inter monasterium. de re iudic. c. Cum causam. de appell. c. Pastoralis de except.* nisi fortè post litem contestatam, vel tempus elapsum enata fuerint, vel tunc primum ad notitiam suam pervenisse reus iuramento affirmet, vel talis sit exceptio, quæ retroactum processum reddat nullum cuiusmodi est, quæ vel mandati, vel iurisdictionis defectum arguit. *c. Cum venerabilis. §. Licet autem, &c. In nostra. de procurat.* Eodem pertinet exceptio excommunicationis maioris, quæ quamvis dilatoria sit, ante & post litem contestatam opponitur, non obstante termino perem-

peremptorio ad exceptiones dilatorias præxiō: idque propterea, ne quis cum damno conscientie suæ cum excommunicato agere cogatur. *Clement. 1. hoc ritual. cap. Exceptionem eod. modo terverur forma præscripta in c. 1. de except. in 6.* ut absque malicia, & dolo, qui morbus huius ævi communis, ibidem vocatur, talem exceptionem reus opponat. Et hoc in prima instantia tantum. Nam si victoria amissa actor appellavit, ratione excommunicationis obiectæ, à prosequenda appellatione sua arceri non debet, quandoquidem omnis legitima defensio in iudicio etiam excommunicatis conceditur. *c. significaverunt hoc titulo V. Barbof. in cap. Pastoralis eod.*

IV. Circa dilatorias exceptiones *Zangerus cap. 22. num. 18. & seq.* hæc quinque monet observanda esse. Primum est, Principem mandare posse, ut exceptionibus dilatoriis omissis in causa procedatur. *Clem. sæpè De verb. signif. c. Ex parte 13. de off. & potest. iud. deleg. intellige de exceptionibus, non quæ concernunt merita causæ, sed quæ sunt de apicibus iuris, id est, quæ iuris rigore nituntur, & parvi momenti sunt, puta feriarum, & simil. non verò inhabilitatis, incompetentiæ, libelli inepti, & aliæ, quæ æquitate nituntur, & merita causæ, vel etiam ordinem respiciunt. *Filius in c. 1. Ex parte secundum est, Iudicem arbitrium habentem, eodem, quo Princeps, modo negligere & reii cere posse dilatorias exceptiones, quæ ut diximus, non cōcernunt causæ merita, sed apicibus iuris nixæ non magni momenti censentur, de quibus V. Meno-**

chium de arbitrariis iudicum questionib. Q. 31. Tertium, sive unam, sive plures simul, quod licitum exceptiones quis proponere velit, à Iudice præfigi terminum posse, intra quem omnes proponantur. quod si reus non faciat, ab audientia exciudetur. c. Pastoralis hoc tit. Menoch. l. 2. Casu 140. numero 8. Mod. Piff. in Consil. 32. numero 17. lib. 2. Nam eiusmodi terminus censetur peremptorius & exclusivus. c. Consultuit. de off. deleg. Clement. univ. & ibi Glo. in V. peremptor de except.

Limita 1. quoad recens exortas. 2. eas, quæ retroactum processum everunt, quæque altiori indagine opus habent, & similes.

Quarum. Exceptionibus in medium allatis, & probatis Iudicis officium est, ad examen principalis negotii procedere. *c. Exhibita. De iudic. si tamen per interlocutoriam de iis pronunciârit. Hoc enim ordo iudicii exigit, ut de veritate exceptionum prius cōstet. l. Pomponius §. 3. ff. eod. & copiose Pacianus l. 1. De probat. c. 85. num. 18.*

Quintum, in cautior e quadam consistit, ut reus absteat à modo proponendi exceptionem, qui intentionem suam everrat. Nam si ex gratia dicat adversario, Malam causam foves petendo à me solutionem, quia solvi; & propterea petat se absolvi, sibi ipsi contrariatur, quoniam petitio ipsius respicit merita causæ, quorum ingressum fugere cupit. Unde Iudex neglecta illa litis contesta ionem imperabit. Reus igitur, petere debet, non absolvi ab eo, quod actor intendit evincere, sed absque instantia seu obser-

obseruantia iudicii, inchoati, vel inchoandi iuxta consilium Bartoli in l. cum quaerebatur. ff. iudicatum solui. Angelus in §. aequo n. 10. Vers. ad veritas. Institut. de except. Henningus in Consil. 33. n. 10. Zangerus in 1. Par. c. 22. cir. fin. Maranta Par. 6. hoc Tit. n. 1. 6. & sequ.

V. Peremptoriae exceptiones tam ante, quam post litis contestationem usque ad promulgationem sententiae proponi possunt. l. 2. C. sentent. rescin. non poss. l. prescriptionem. C. de except. Atque haec exceptiones dicuntur peremptoriae simpliciter: aliae vero exceptiones litis finitae, quae proponi possunt etiam post sententiam definitivam, & postquam ea in rem iudicatam transit. Quod si probatae fuerint, executionem impediunt. Talis est exceptio S. C. Macedoniani, & Velleiani, transactionis, iuramenti, & rei iudicatae, de quibus V. Gaill l. 1. obs. 113. Et multo magis quae non impugnant iudicis sententiam, sed moderationem exigunt. l. Nefennius. §. ult. ff. de re iud. Mol. d. 413. Layman l. 3. tr. 4. c. 20. num. 6. Lancelot. l. 3. Tit. 18. Broncorst. Cent. 4. Asser. 27. Zangerus Parte 3. c. 26. Maranta Parte 6. h. r. §. Nonum membrum. Vallens l. 2. Tit. 25. num. 13.

VI. Quemadmodum reo licet contra actorem excipere, uti diximus, ita actori quoque contra reum excipere licet, quod cum usu venit, Replicatio appellatur. Si reus iterum opponat triplicatio. Contra triplicationem, quadruplicatio, & sic deinceps, donec conclusione, ardori litigantium finis imponatur. Institut. Tit. de replicationib. Haec tamen multiplicatio Iure Canonico non

approbatur, saltem quoad testes antea productos, quos tertio refutare non licet, ne nimium extrahatur iudicii processus cum damno non tantum re familiari, sed interdum animae quoque. Difficile enim est in tali ardore & contentione animi non misceri pravam intentionem, vel medium iustitiae & rectitudinis inimicum. c. Licet dilectus. de test. ubi late Panormitanus. V. Tholos. l. 2. c. 17. n. 3. ubi notat, eum qui excipit, non fateri actionem iustam esse. l. Non utique eo. ff. de except. neque negare, quia non dicitur excipere proprie, qui negat, ut interpretes sentiunt. in l. si quidem. de except. c. Cum venerabilis eod. Ordo n. Cameral. par. 3. Tit. 22. Trentler. disp. 16. n. 8.

VII. Praeterea pluribus simul uti exceptionibus unicuique permittitur est. l. Nemo ex his. ff. hoc. Tit. Reg. 20. l. 1. n. 6. Exempli causa. Titius ad postulationem Caii iuravit, se nihil debere. Haec iuris iurandi exceptio est, quam si probare nequit, potest ea relicta, ad exceptionem pacti conveni transire, vel excipere factam solutionem, aut transactionem aliquam: imò has, vel alias simul conglobatas licet opponere. At tamen ad contrarias exceptiones simul nemo admittendus est, quia ex duobus directè contrariis, vel simul impossibilibus necesse est alterum falsum esse ex Arist. l. 2. Topic. l. sed si pupillus. §. si infortioria ff. de institor. act. c. Cum renunciatur 32. q. 1. Covarr. l. 1. Var. c. 2. n. 3. ubi agnoscit plures utriusque Iuris interpretes passim asserere, quod aliquando etiam contraria allegantes audienti di sint, quorum verba tamen de diver-

lis

is potius, quam contrariis explicari queant, ac proinde superius positæ opinionioni nihil officiant. Addit Lancelot. l. 3. Tit. 9. si legitima fuerint exceptiones, & Iudex non admiserit, reo quidem per appellatiõnis remedium succurrendum, Iudicem verò meritis pœnis afficiendum esse, de quo speculator. §. fin. V. Punitur enim. Wesenbecius l. 44. Tit. 1. num. 10. Mascard. De probat. vol. Concl. 36. Treutler. vol. 11. Disput. 26. n. 7.

VIII. Denique consilium pro reo utile est, ut meminerit, non semper expedire in iudicio statim proponere exceptionem suam, deque eius probatione sollicitum esse. Quid enim si actoris intentio falsa sit, & reus sciat ab illo probari non posse? Certè in tali casu satius est simpliciter negare intentionem actoris, & postulare probationem. l. Siquidem. C. de exceptionib. ubi disertè. Siquidem intentionem actoris probatione deficere confidit, nulla tibi defensio necessaria est. Actore igitur nihil probante reus absolvendus est, quamvis nihil præstiterit, hoc est, neque exceptionem allegaverit, neque allegatam probaverit. l. frustra. C. de probat. l. Qui accusare. C. de edendo. Adedò, ut quamvis actor confiteatur, se, quod alleverat, probare non posse, tamen reus necessitate contrarium pro-

bandi non astringatur. l. Actor. 3. C. de probat.

E converso si reus Actorem existimet, probare posse intentionem suam, aut dubitet, melius fecerit, si exceptionem suam producat, & confirmare nitatur. l. Siquidem. C. de except. ubi Bald. & DD. Neque inaniter putet, si notoria sit exceptio sua, allegandam non esse. Omnis siquidem exceptio, sive delatoria, sive peremptoria, alleganda est, quantumlibet notoria. Bart. l. 1. num. 10. ff. de except. l. si unus. §. pactus ne peteret ff. de pactis Felin. in c. Cum ordinem. de rescr. Mascard. de probat. Concl. 1108. Pacian. l. de probat. c. 1. num. 18. Hinc Bald. in l. Cum non solum. C. de bon. quelib. in contentiosis dicit Iudicem non posse supplere de facto circa legitimationem personarum ad quod allegat l. Cum & minores. C. si adu. rem iudicatam Bart. quoque in l. si unus. §. pactus ne peteret num. 18. ff. de pactis. etiamsi, ait, maximè constet de pacto, de non petendo ex confessione actoris nisi tamen fuerit hæc exceptio opposita, actori non nocebit. Tholos. l. 21. c. 17. Colerus in Pract. process. c. de cetero. de sen. & re iud. l. l. Clarus q. 53. & seq. Lancel. l. 3. Tit. 9. Zanger. l. c. Barb. in c. Cum ordinem. de rescript.